

VI

6 IULIE 1437

În această zi, la Bobâlna, nobilii stăteau pe o parte, iar pe cealaltă cei unsprezece căpitani ai țărânimii, aleși de aceștia să le apere interesele. Se mai aflau de față și călugării de la mănăstirea din Cluj-Mănăstur, purtătorii glasului și voinței preasfințitului și cucernicului Gheorghe Lepeș și care trebuiau să întărească cele ce aveau să se hotărască.

Unul din nobili, Josef Bank, grăi cu glas mieros:

— Recunoaștem, preacinstiți căpitani, că ne-ați învins în luptă. Așa încât, respectând legile războiului, vrem să cunoaștem care sunt condițiile voastre!

La aceste vorbe, Antal îi privi pe Mihail Românul, pe Paul cel Mare, pe Ioan Iacob. Aceștia, la rândul lor, își încrucișară privirile cu Antal. Din acest joc al ochilor parcă se născu o înțelegere.

Apoi Antal se uită și la nobili:

— Dacă vreți să cunoașteți condițiile noastre, iată-le: fiecare gospodărie să plătească numai zece denari pe an stăpânului feudal!

La auzul acestei sume, nobilii scoaseră un murmur. Se aşteptau, de bună seamă, la mult mai mult. Dar Antal urmă netulburat:

— Robota ce-o datorăm să rămână numai o singură zi pe an, fie la coasă sau la seceră, fie la repararea moşiilor şi iazurilor.

Murmurele din partea nobilimii sporiră. Dar Antal continuă netulburat, ca şi cum nici nu le-ar fi auzit protestele:

— Cât priveşte darurile pe care ni le cereţi, socotim că trei pe an de familie sunt mult prea îndeajuns.

Nobilii nu mai ziseră nimic de data aceasta. Dar unul din ei, cel mai în vârstă, se uită lung la ţărani, după care grăi:

— Sunt Apon, robul lui Dumnezeu. Aşa că mă învrednicesc a vă întreba: nona noastră şi dijma din zecimale, ce se va întâmpla cu ele?

— Se şterg cu totul, răspunse Antal. Piară-le numele de blestemăţii!

— Piară-le! grăi un prelat papistaş. Apoi, dându-şi seama că a greşit, se scutură ca de-o vorbă rea, aşternu o cruce şi, scuipând în sân, zise:

— Aş putea să ştiu şi eu ce se întâmplă cu dijma bisericască? Şi, spre bucuria lui, află: ţăranii acceptau să plătească un florin pentru 20 de clăi de grâne.

Nu mai întrebă nimeni nimic, dar Antal adăugi:

— În textul pe care veţi binevoi a-l semna se prevede ca, după plata dărilor, ţăranii să se poată strămuta pe altă moşie după vrere, iar bunurile agonisite de ei să aibă dreptul de a le lăsa văduvelor, iar în lipsa moştenitorilor direcţi, rudelor!

Nobilii protestară din nou. De data aceasta, spre surprinderea nobililor, care credeau că s-au isprăvit condițiile puse de țărani, luă cuvântul Mihail Românul. Vocea lui era gravă, puternică.

— Și mai e ceva, domnilor nobili!

— Tot mai e? scăpă vorba, fără să vrea, Josef Bank.

— Da, domnule nobil. Doar voi ați căutat să găsiți noi dări pentru a ne împovăra, încât țărănimia se întreba îngrozită: tot mai e? Iacă, acum ne-a venit rândul și nouă!

Apon îi făcu semn cu ochiul lui Bank:

— Lasă-l să vorbească. E doar căpitan al țăranilor. Spune, omule, ce mai vreți?

— Iacă, vrem ca o dată pe an, aici, la Bobâlna, în ziua de 9 mai, să se adune din fiecare sat, moșie, târg, câte doi bătrâni împreună cu căpitanii țăranimii, să vadă cum respectați hotărârile luate!

Nobilii amuțiră. Numai prelatul papistaș scăpă din nou, fără voie, cuvintele latinești *Fiat lux!* Apoi adăugă, ca să înțeleagă și țăranii: S-a făcut în sfârșit lumină! Domnul fie binecuvântat!

Cei prezenți semnară înțelegerea, așa cum hotărâseră țăranii. Iar călugării, vrând-nevrând, întăriră cele hotărâte.

VII

FOCUL SE REAPRINDE

Era însă o viclenie a nobilimii. Ca să câștige timp și să se gândească pe îndelete ce are de făcut. Așa că nici nu trecură bine două luni de la înțelegerea amintită, că, la 16 septembrie, nobilii își dădeau întâlnire în taină, la Căpâlna. Erau nobili maghiari, înalte fețe bisericesti, fruntașii sașilor și ai secuilor. De data aceasta se întâlneau cei care se înspăimântaseră mai mult de furia țăranilor: chiar Gheorghe Lepeș în persoană și fratele său Lorand, vicevoievod al Transilvaniei.

Aceștia puseră la cale înăbușirea luptei țăranimii.

— Eu, spuse Lorand, cred că trebuie să ne unim noi, cei notabili, cei respectabili, și cât mai degrabă să punem frâu obrăzniciei țăranilor. Cât nu e prea târziu!

Pentru aceste cuvinte fu blagoslovit de fratele său, preacucernicul episcop Lepeș.

— Da, îi ținu hangul și episcopul, ai dreptate! Suntem reprezentanții celor trei națiuni din Transilvania. De aceea ne vom numi *Unio trium nationum*. Sună frumos,

nu-i așa, în limba noastră latină: Uniunea celor trei națiuni!

Toți rămaseră încântați de frumusețea acestui cuvânt și rostiră numele său ca un legământ:

— *Unio trium nationum!*

*

Țăranii aflară de uneltirile nobililor și de existența faimosului *Unio trium nationum*.

— Nici nu s-a uscat bine cerneala cu care au semnat înțelegerea domnii nobili – spuse Mihail Românul – și, iacă, se unesc din nou împotriva noastră.

— Iar trebuie să punem mâna pe arme, răspunse Antal. Să le plătim de astă dată după cum merită!

Și căpitanii ridicară iarăși la luptă pe țărani. Dar vâlvătaia trecuse de mult prin primăvara și vara aceluia leat 1437. Acum era toamnă, era octombrie. Se apropia o nouă iarnă, ca și sufletele țăranilor înșelați în nădejdea lor.

A doua luptă se dovedi la fel de aprigă ca și cea dintâi. Dar nobilii aduseseră armată mai numeroasă și mai bine înzestrată cu arme. Pieriră țărani cu nemiluita. Alții se traseră pe la casele lor. Andrei și câțiva ca el fuseseră la Căpâlna și acum așteptau mila marilor domni de pământ. De aceea, țăranii, cu toată vitejia de care dădură dovadă, abia puteau ține piept cavalerilor înzăuați. Ce-i drept, nu fură înfrânți, dar nici nu biruiră.

Așa încât, la sfârșitul luptei, se găsiră din nou căpitani țăranilor față în față cu domnii pământurilor.

Era în ziua de 6 octombrie 1437. La Apatiu veniseră ca de obicei și fețele papistășești. Erau de față nobilii care vorbiseră la prima înțelegere, iar taberele tot

aceleași. De astă dată se înfruntau schimbând săgeți ascuțite din priviri și din cuvinte.

— Ne-ați înșelat, domnilor nobili, strigă cu mânie în glas Mihail Românul!

— Dacă nu v-ați astâmpărat! răspunse cu trufie Josef Bank.

Antal îl măsură cu asprime:

— Noi am încheiat o înțelegere și am căzut de acord în privința unor măsuri. Dar voi v-ați întrunit în taină la Căpâlna.

Josef Bank îl întrerupse cu violență:

— Așadar, ne spionați!

— Nu spionăm pe nimeni. Dar noi căzusem de acord să supraveghem modul cum vă țineți angajamentele pe care le-ați luat.

— Dacă vrei să știi, intră și Apon în vorbă, la Căpâlna am discutat probleme care ne privesc numai pe noi și n-au nicio legătură cu ceea ce am hotărât împreună.

— Nu cred deloc, strigă Mihail Românul. Orice puneți la cale este strâns legat de oastea noastră, a celor năpăstuiți!

Apon nu mai zise nimic. Nimic nu mai zise nici Josef Bank. Numai că, atunci când începură tratativele, nobilii discutară altfel cu țărani. Nu mai cedară așa ușor. Și a doua înțelegere, întărită din nou de călugării de la Cluj-Mănăștur, sună mai altfel și mai puțin avantajos pentru țărani.

*

Oricum, altă cale de a-și împlini revendicările nu era decât lupta. Dar venise iarna, dușmanca. Căzuse zăpadă

cu nemiluita, iar crivățul bântuia în voie. Trecând peste gerul anotimpului alb, țărani porniră luptele cu o dârzenie nouă, proaspătă, și o forță de neînvins. Astfel, în luna decembrie izbutiră să ocupe orașele Aiud, Cluj, Dej și Turda. Sărăcimea din mahalale întâmpină pe luptătorii țărani cu bucurie, dându-le o mână de ajutor, ca să intre apoi în rândurile lor.

Și astfel, în orașele pomenite mai sus, reprezentanții patriciatului fură înlăturați de la cârmă și în locul lor aleseră oameni destoinici, din sânul lor, care să vadă de treburile obștești.

Dar această nouă vâlvătaie izvorâtă din inima caldă a asupriților nu dăinui prea mult, deoarece Ladislau Csaki, voievodul Transilvaniei, bătu degrabă carte către regele Ungariei în cuprinsul următor: „Luminăția ta, mare crai al întregului regat al coroanei Sfântului Ștefan, ai milă de noi, supușii tăi din părțile Transilvaniei și întinde-ne o mână de ajutor. Că s-a abătut asupra noastră focul necruțător al ticăloșilor de robi care vor să se slobozească și să ne ia locul. Fii cu grijă de noi și vino la timp cu aripa ta ocrotitoare, că altfel pierim și stăpânirea ta se va pierde.“

Regele citi scrisoarea cu luare aminte și își dădu numaidecât seama că, biruind țărani, va fi spre paguba sa. Atunci trimise oastea sa bine înarmată în ajutorul nobilimii din Transilvania. Stăpânii se uniră din nou și vestitul *Unio trium nationum* străluci în mârșăvie și omoruri fără număr.

Astfel, răsculații fură înfrânți pretutindeni. Iarna lui ianuarie 1438 lăsă urme roșii de sânge pe albul zăpezii. Țărani care scăpau de moartea eroică a luptei erau prinși și schingiuiți. Li se smulgea lumina ochilor pentru

a nu mai privi înainte, spre ziua de mâine. Și li se tăiau urechile, ca să nu mai audă chemarea la luptă, și li se retezau mâinile, ca să nu mai poarte arme.

Căpeteniile fură și ele prinse. Iată pe Mihail Românul și pe Antal duși sub escortă, ferecați în lanțuri grele, cu cămeșile făcute ferfeniță. Din rănilor deschise încă se scurg șiroaie de sânge, lăsând urme pe unde trec amândoi. Le-au mai rămas încă ochii, ca să privească în față pe asupritori. Și urechile, ca să audă freamătul mulțimii care le proslăvește fapta. Mâinile nu le mai folosesc, deoarece sunt încâtușate. Însă duhul, rămas liber ca pasărea cerului, alerga cu gândurile în voie, grăind către călăii care se pregăteau să le curme viața:

— Ticăloșilor, știu că ne veți ucide și pe noi, așa cum ați ucis atâtea mii de flăcăi!

— Dar nu veți reuși niciodată să ne ucideți pe toți!

— Lăsăm în urma noastră pe fiii și nepoții noștri, nepoții și strănepoții lor și, în fine, pe toți asupriții acestui pământ. Și va veni vremea ca nicio lacrimă să nu mai ude pământul acesta strămoșesc.

Acestea au fost ultimele lor cuvinte. Bobâlna s-a făcut de-atunci una cu ei, înălțându-se spre viitor. Și astăzi o vedem măreață, de neuitat, în cartea cea mare a neamului nostru, acolo unde se pomenește despre lupta pentru dreptate și libertate.